

Komentarji

je prihaja po zraku in dobro je, da ga poznamo

na za dnevom čitamo, da je Italiji pripravljena flota 24 letal na polet na sve-
ranstvo v Chicago. To floto bo vodil Mussolini, minister aviacije Balbo. Na-
vreme je menda krivo, da Balbo s svojo floto še ni dvi-
v zrak in poletel proti Chi-
toda polet se lahko začne
čas in morda je že v teku,
pridejo te vrstice pred oči
delcev Prosvete.

je Balbo?
Italijanska socialistična fede-
ja v Ameriki in Italijanska
za človeške pravice sta že
več dnevi informirali za-
ameriške delavstvo, kdo
Balbo, in sta pozvali ameri-
delavce, naj protestirajo
prihodu Balboja v Ameri-
njegovemu sprejemu po
delavskih ameriške vlade.

balbo je bil aktiven pri umo-
Giacoma Matteottija, anane-
socialističnega poslanca v I-
li, katerega so fašisti leta-
zaklali, ko se je drznil po-
Mussoliniju in njegovim
domom, kaj misli o njibo-
brutalnemu režimu. Matteot-
danes italijanski Lincoln
vseh svobodoljubnih Italia-
— mučenik, ki je umrl za
bodo potlačena delavstva v
li.

balbo je odgovoren za mno-
političnih umorov v italijan-
provinci Ferrari. Tamkaj je
enalj take grozovitosti, da je
adal celo Mussoliniju in mo-
ga je odstaviti kot generala
stične milice. Ko je kasneje
to tožil list "La Voce Repub-
" ki mu je očital omenja-
grozovitosti v Ferrari, je tož-
režubil — in celo v fašistični
li!

ljub temu je Mussolini ime-
tega tirana za ministra
mornarice. Gliha vku-
ha! In ta človek zdaj prihaja
Ameriko, na čikaško raz-
in tu se bo postavil kot
opnik italijanskega ljud-
li.

ljube ni še tako varal naivne-
ameriškega ljudstva. Balbo
toliko zastopa italijansko
stvo kolikor danes zastopa
tjazer Viljem nemško ljud-
Balbo ni nič drugega ko
bi diktatorja Mussolinija.
bi bila Amerika res tako de-
tratična kakor se ponaša, da
bi se sramovala sprejeti v
sredi propalico, kakršna je
li.

se pridružujemo zavednim
lanskim delavcem v Združ-
državah in z njimi vred
estramo proti vsakim oči-
nim ceremonijam, ki jih A-
lčani pripravljajo v počast-
fašističnemu okrutniku.

vedni delavci, pa naj so ka-
koli narodnosti, se bodo dr-
proč od prostorov, kjerkoli
olikor časa se bo tamkaj mu-
balbo s tropom svojih letal-

lo brezposelnih se znižalo v
Angliji

ndon. — Brezposelnost med
skimi delavci je bila v me-
maju najnižja v zadnjih
letih, se glasi uradno poro-
Od meseca januarja so in-
rije uposile 320,186 delav-
kateri so prej prejimali
poselnostno podporo. Samo
mecu maju je 114,135 delav-
dobilo zaslužek v raznih in-
rijah.

man samomor bivšega dr-
nega finančnega direktorja
ria, Ill. — Garrett F. Kin-
bivši državni finančni di-
za časa Emersonove
ministracije, si je v petek po-
kropil v glavo, a ni se u-
li. Zdravniki pravijo, da
ga okleva. Kinney mora po-
iti, kakaj manjka vsota
1190 v njegovih računih.

ZNANSTVENIKI PODPRLI EIN- STEINA

Eksperimenti dokazali, da sta
snov in energija eno in isto.
Izvir kosmičnih žarkov poja-
snjen. Tajnost razlike med ži-
vljenjem in smrtjo bo morda
odkrita potom proučavanja ra-
stlinskih stanic

Chicago. — Einsteinoва teori-
ja iz l. 1905, da sta snov in e-
nergija dve obliki iste stvarno-
sti, je bila dokazana z eksperi-
menti na atomih.

Ta važna zmaga znanstvene
teorije pojasnjuje največje taj-
nosti bistva snovi in energije,
značilnosti kosmičnih žarkov in
nekateri druge vitalne naravne
zakone.

Einsteinovo teorijo so podprli
z dokazi fiziki, ki uživajo svetov-
ni sloves, na zborovanju Ameri-
ške asociacije za podvig znano-
sti.

Dr. Robert A. Millikan in sir
Francis W. Aston, znanstvenika,
ki sta bila oba odlikovana z No-
blovo nagrado, sta pojasnila ne-
katere tajnosti atomov v poseb-
nem poročilu.

Millikan je dejal, da so ga od-
kritja prepričala, da je njegova
teorija o izviru kosmičnih žar-
kov pravilna. Njegova teorija je,
da svetlobni žarki zmrznejo v
prostoru in se zgostijo v različ-
nih atomih. Kadar se vodikovi
atomi zgostijo in tako formirajo
težji element kot kisik, ogljik ali
železo, se nekaj snovi izgubi.
Ta izgubljena tvarina se na po-
dlagi Einsteinove teorije spre-
meni v močno svetlobno puščico,
ki pride na zemljo kot kosmični žar-
ek.

Znanost pozna več vrst kosmi-
čnih žarkov, ki se razlikujejo po
svoji moči prodiranja. Nekate-
ri kosmični žarki imajo tako ve-
liko energijo kot tri milijarde e-
lektronskih voltov.

Dr. Millikan je omenil nedav-
no odkritje pozitivnih električ-
nih delcev. Rekel je, da kosmi-
čni žarki sličejo gamma žarkom,
ali močnim X-žarkom.

Sir Francis Aston je podprl
teorijo, da sta snov in energija
eno in isto. En gram katerekoli
snovi se lahko spremeni v ener-
gijo ogromne sile. On je s pomo-
čjo spektrografa izoliral več vrst
atomov gotovega elementa. Vsa-
ka teh vrst je poznana pod ime-
nom isotope. Ti isotopi se lahko
sortirajo in fotografirajo. Ako
se v to snov spusti močan elek-
trični tok, razbije ta atome v i-
one, ki potem drve okrog z ve-
likansko brzino, z brzino svetlo-
be, ki je 186,000 milj v sekun-
di.

Močan magnet upogne te ion-
in vsaka vrsta je upognjena dru-
gače. Najtežji so najmanj upo-
gnjeni in fotografije omogočijo
tehtanje vsake vrste posebej.

Dr. K. T. Bainbridge, ki je
napravil večje število značilnih
eksperimentov na tem polju, je
govoril o bombardiranju lithiu-
ma z vodikom. S tem je produ-
ciral drobce helija, ki so imeli
veliko večje silo kot prvotna e-
nergija bombardiranja.

Kar je povečalo energijo, je bi-
lo enako izgubi teže tvarine. Tu-
di ta eksperiment je potrdil Ein-
steinovo teorijo, ki jo je objavil
pred 28. leti. Izredno apliciran-
je tega proučavanja isotopov je
odkritje več vrst svinec.

Znanost zna spreminjati ato-
me nekaterih elementov v svinec,
kar ji je omogočilo določiti nat-
ančno starost zemeljske skorje.

Francoški učenjak Jean Duf-
renoy je dejal, da bo morda pro-
učavanje rastlinskih stanic po-
jasnilo tajnost razlike med ži-
vljenjem in smrtjo. Pod ultra
mikroskopom se opazi spremem-
ba v živi stanici od življenja do
smrti in spremembi od vidnosti
do nevidnosti. Kar je vidno na
temnem polju pod mikroskopom
na živi stanici, je le meja, v ka-
teri notranjosti ni delcev, ki bi
odvajali svetlobo.

(Dalje na 3. strani.)

Delavska situacija v Illinoisu

V maju še ni dosegla točke pred
enim letom

Chicago. — (FP) — V zad-
njem maju je bil indeks o zapo-
slenosti in izplačanih mezdah v
Illinoisu nekoliko nižji kot
pred enim letom, kot je razvid-
no iz mesečnega poročila držav-
nega biroja za delavsko statisti-
ko. V enem mesecu se je zaposle-
nost zvišala za 3.7%, izplačane
mezde pa 8%.

To izboljšanje je bilo večino-
ma v manufakturnih industri-
jah. Za doseglo iste višine zapo-
slenosti in zaslužka kot je bila
pred enim letom bo potreben še
eden tak skok kot je bil v maju.
Zaposlenost je bila namreč sko-
raj tri odstotke nižja kot pred
letom, zaslužek pa približno pet
odstotkov manjši.

Delovni čas za vse industrije
se je zvišal v enem mesecu za
5.8%. Več aktivnosti zaznamu-
je tudi gradbena industrija, kar
je pripisati največ svetovni raz-
stavi. Oddani kontrakti so v ma-
ju znašali okrog pol milijona več
kot v aprilu — večinoma v Chi-
cagu — in so znašali za vso drža-
vo nekaj nad poldrug milijon,
kar je malenkost. To le pokazu-
je, da je ta industrija še vedno
na mrtvi točki.

Dr. Soukup v Chicagu

Češki delavski vodja sijajno
sprejet

Chicago. — Dr. František
Soukup, češki socialistični vo-
ditelj in predsednik čehoslova-
škega senata, je v soboto dospel
v Chicago. Na postaji Union
ga je sprejel okrog 500 čeških
in drugih socialistov in češki
delavski pevski zbor Karl Marx
mu je zapel dobrodošlico. Stari
boritelj je bil tako ginjen, da
so ga obile solze. V soboto
zvečer je dr. Soukup prisostvo-
val češki operi "Prodana neve-
sta", katero so peli v Auditor-
ium teatru in pri kateri so so-
delovale štiri operne zvezde iz
Prage, ki so posetile Chicago
za čehoslovaški dan na razsta-
vi.

Prihodno nedeljo, 2. julija,
popoldne bo pa dr. Soukup glav-
ni govornik na pikniku sociali-
stične stranke čikaškega okra-
ja, ki se vrši v češkem Pilsen
Parku, 26. ulica in Albany ave.,
na zapadni strani mesta.

10,000 Mehikancev išče izgublje- na španska letala

Mexico City, 24. jun. — Dveh
španskih letalcev, ki sta zadnji
torek izginila v mehiških hribih,
do danes še niso našli. Okrog
10,000 mehiških vojakov in ci-
vilistov ju išče, a nikjer ne mo-
rejo najti sledu za njima.

Protikatališki izgredi na Span- skem

Madrid, 24. jun. — Včeraj je
bilo v Madridu in po deželi pre-
cej kravalov, ki so jih izzvali
katoliki s svojimi demonstraci-
jami proti novemu zakonu na-
pram cerkvi. Mnogo oseb je bi-
lo ranjenih in aretiranih.

ANGLEŽ SE BOJI SOVJETSKE CI- VILIZACIJE

Kapitalistični svet mora inter-
nacionalizirati svoje znanje, če
se hoče rešiti!

Chicago. — Kapitalistične de-
žele so v nevarnosti, da jih nad-
krili in porazi mlada, energična
in naglo rastoča komunistična ci-
vilizacija v Sovjetski uniji. Če
hočejo kapitalistične dežele osta-
ti na površju s svojo civilizacijo,
morajo takoj organizirati in in-
ternacionalizirati svoje vede,
kajti znanost bo odločilni faktor.

Tako je rekel te dni A. P. M.
Fleming, angleški inženir in v
službi znane elektrarske firme
Metropolitan-Vickers v Londonu.
Fleming je bil več let v Rusiji,
kjer ima njegova tvrdka razne
koncesije in kjer je bilo šest nje-
govih kolegov zapletenih v zna-
ni sabotažni proces. Fleming no-
če govoriti o tem procesu, razen
da je pripomnil, da imajo ruski
boljševiki samobitne in zelo čud-
ne ideje o sabotaži.

Fleming je dejal, da ne simpa-
tizira v splošnem z ruskim pro-
gramom komunizacije, vendar je
videl v Rusiji marsikaj dobrega.
Naloga ruske komunistične vla-
de je, da pretvori preproste kme-
te v izučene industrijske delav-
ce. Komunisti se na vsaj črti
poslužujejo moderne znanosti
predvsem aplicirane in tehnične
znanosti. Njihov proces gre si-
cer počasi, kljub temu uspeva in
Fleming vidi v tem veliko ne-
varnost za kapitalistično civili-
zacijo.

V svojem znanstvenem proce-
su, da dvignejo število industrij-
skih delavcev od dveh milijonov
na trinajst milijonov in pretvo-
re čisto agrarno deželo v indu-
strijsko deželo prve vrste, so
boljševiki še zelo nerodni, toda
učijo se dobro. Njihove nove to-
varne so zelo potratne in mnogo
strojev se pokvari. Na splošno
je industrijska sposobnost Rusov
danes od 40 do 60 odstotkov; ako
se primerja s sposobnostjo v
Angliji, Nemčiji in Ameriki. Na
primer v neki tovarni, v kateri
izdelujejo električne startarje,
jih izdelajo 500 na dan. V Ame-
riški tovarni bi enako število de-
lavcev z enakimi stroji izdelalo
1500 startarjev dnevno. Ruski
inženirji se tega zavedajo in je-
zi jih, ker ne morejo doseči ti-
soč startarjev na dan.

"Kolkor sem jaz videl — je
nadaljeval Fleming — se Rusi
radi učijo in neprenehoma iz-
boljšujejo svoje metode. Možnost
sovjetskega znanstvenega in in-
dustrijskega razvoja je velika.
Njihov načrt je, da mora biti do
leta 1938 osemsto milijonov e-
lektričnih svetilk v sovjetski re-
publiki. Njihov cilj je, da se skr-
či delovni čas za delavce in dvi-
gne življenjski standard; vse
to lahko dosežejo — in pomisi-
te, kaj bo to pomenilo za kon-
kurenčni sistem v kapitalistič-
nih deželah!"

Fleming je končno sugeriral,
da se morajo kapitalistične deže-
le tesneje navezati druga na
(Dalje na 2. strani.)

Priprave za izvajanje Roo- seveltovega New Deala

Vplivni delavski voditelji dobili
važne pozicije v odborih. Za-
slišanja o načrtih bodo javna.
Vladni predpisi za kodekse

Washington. — (FP) — Ze-
od časa vojne ni bilo toliko vr-
venja v Washingtonu kot ga je
sedaj, ko se administracija pri-
pravlja, da izvede mandat volil-
cev in zopet oživi krepajoči kapi-
talizem. Na eni strani odgovorni
funkcionarji sestavljajo mašine-
rijo za administracijo "new deal-
a", na drugi pa se posvetujejo
o njegovem obsegu.

Te dni je Johnson formalno i-
menoval Donalda Richberga, gla-
vnega odvjetnika železničarskih
unij, za vrhovnega pravdnika
njegovega štaba. Richberg bo
imel nalogo paziti, da podjetni-
ki ne kršijo industrijskega za-
kona in dogovorov med vlado
in delavstvom.

Edward McGrady, vpliven vo-
ditelj Ameriške delavske federa-
cije, je dobil mesto prvega po-
močnega administratorja zasto-
pajoč delavstvo, Dudley Gates iz
Chicaga, ki je zainteresiran v
insurance kompanije, pa zasto-
pa podjetnike v alični poziciji kot
jo ima McGrady.

Dr. Alexander Sachs, bivši e-
konomski izvedenec bančne fir-
me Lehman Bros. v New Yorku,
je bil imenovan za direktor-
ja raziskav in ekonomskega pla-
niranja.

Tudi delavska tajnica Perkin-
sova in trgovinski tajnik Roper
sestavljata svoje odbore, ki bo-
do sodelovali s administracijo v
svetovalnem pomenu.

Perkinsova je imenovala v La-
bor Advisory Board, ki bo za-
stopal delavstvo, dr. Leo Wol-
mana, ekonom na Columbijski
univerzi in svetovalec Amalgam-
dized Clothing Workers unije;
dalje Sidney Hillmana, predse-
dnika iste unije; John Freyja,
načelnika kovinskega depart-
menta ADF.; William Greena,
predsednika ADF; Joseph Fran-
klina, predsednika unije kotlar-
jev in rev. Francis Haasa, di-
rektorja National Catholic
School for Social Work. Imenova-
la bo še dva člana.

Roper pa si je izbral sledeče
kapitaliste, ki bodo zastopali
podjetnike: Austina Fincha, to-
varnarja pohištva v Georgiji in
aktiven v podjetniški zbornici na
jugu; Edwarda N. Hurleyja,
strojnega tovarnarja v Chica-
gu; Louisa Kirssteina od Filene's
Sons Co. v Bostonu; Alfreda P.
Sloana od General Motors, Wal-
ter C. Teagla od Standard Oil
of New Jersey; Gerarda Swope-
ja od General Electric in W. J.
Vereena, tekstilnega magnata na
jugu.

Odsek pomožnih administra-
torjev, ki bodo vodili zaslišanja
vseh prizadetih strank o vseh
predloženih pravilih za "pošte-
no postopanje", tvorijo: W. L.
Allen, bivši predsednik Sheffield
Steel Co.; profesor Earl D. Ho-
ward, bivši podpredsednik Hart
Schaffner & Marx; Arthur D.
Whiteside, predsednik Dun &

Bradstreet Co.; C. C. Williams,
generalni major v pokoju; K.
M. Simpson, predsednik Inter-
national Chromium Process kor-
poracije in Nelson Slater, teka-
tilni magnat.

Johnson je rekel, da bo vsaka
skupina — delavci, podjetniki in
zastopniki konzumentov — ime-
la vso priliko do zaslišanja o
pravilih, ki jih predlože podjet-
niški karteli. Zaslišanja bodo ja-
vna.

Glede pravil samih je vrhov-
ni svet, v katerem je poleg John-
sona pet kabinetnih članov in
načelnika dveh važnih depart-
mentov, poslal vsem podjetni-
kom navodila o glavnih točkah,
ki naj bodo v pravilih.

Predložena pravila morajo vse-
bovati maksimalni delovnik, ki
jemlje v obzir stanje posame-
nih industrij in splošno situaci-
jo z ozirom na bresposelnost;
predvidevati morajo normalno
zaposlenost delavcev. Drugič,
minimalna plača mora biti dovolj
velika za doseglo dostojnega ži-
vlenskega standarda v dotičnih
delih dežele. In tretjič morajo
tudi zagotoviti varstvo delavcev
pri delu in protekcijo zdravja.

Glede unionizma je Johnson
rekel, da je to vprašanje delav-
cev in unij; vlada ne bo nikogar
silila v organizacije niti mu bra-
nila. V svrhu pogajanja z vlado
oziroma določanje plač, delovni-
ka in drugih delovnih pogojev pa
ni potrebno, da so delavci orga-
nizirani. To se nanaša na teške
industrije, kjer so delavci brez
unij in bodo sanje skrbeli — de-
lodajalci, mogočna in tiranske
korporacije. To bo "new deal"
neorganiziranih delavcev.

Hitler razpustil sociali- stično stranko

Pet oseb ubitih, ko so fašisti vpa-
dli v dom socialističnega taj-
nika

Dunaj, 25. jun. — Alfred
Frauenfeld, glavni vodja nacij-
ev v Avstriji, je bil včeraj are-
tiran v Beljaku na Korškem,
ko je hotel ubežati v Italijo. Ob-
tožen je zarote proti državi. —
Tudi v Avstriji se je pojavil na-
znani aeroplan, in sicer nad
Lincem, kjer je metal letake, v
katerih je napad na avstrijsko
vlado.

Berlin, 25. jun. — Hitlerjeva
vlada je sinoči prisilila škofa
protestantovske cerkve v Nem-
čiji, Friderika von Bodelsch-
wingha, k resignaciji. Hitler bo
na njegovo mesto imenoval svo-
jega škofa Muellerja.

Berlin, 24. jun. — Hitlerjev
režim je v četrtek dekretiral raz-
pust socialistične stranke po vsej
Nemčiji, druge največje stran-
ke pri zadnjih volitvah za po-
sance parlamenta. Wilhelm
Frick, Hitlerjev minister za no-
tranje zadeve, je pojasnil, da je
socialistična stranka "sovražna
državi", zato ne sme več eksis-
tirati. Vse premoženje stranke se
mora zapleniti in socialistični vo-
ditelji so razglašeni za "izdajal-
ce".

Istočasno je fašistična polici-
ja udrla v stanovanje Johanna
Schmausa, tajnika socialistične
strokovne unije v Koepenicku,
berlinskem predmestju in povzo-
čila smrt petih oseb. Schmausov
sin je iz hiše streljal na faši-
ste in ubil enega fašista, dva pa
ranil; obenem je obelzel mrtev
neki komunist, ki so ga imeli fa-
šisti s seboj in neki radovedneš,
ki je opazoval bitko. Ranjeni fa-
šist je kasneje umrl. Mladega
Schmausa so odvekli v zapor,
stari Schmaus se je pa medtem
obesil v hiši.

Fašistična ofenziva se nade-
ljuje tudi proti katoliškim cen-
tristom in ljudski (katoliški)
stranki na Bavarskem. Večina
katoliških voditeljev je bila are-
(Dalje na 2. strani.)

Celulozna tovarna v Arlingtonu, N. J., po eksploziji, ki je usmrtila devet oseb in ranila 182.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTEOrgan of and published by the Slovene
National Benefit Society

Narodnina: za Zdravstveno dravstvo (sloven
Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 na pol
leto, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Cincin
\$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za ino-
evstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States
(except Chicago) and Canada \$6.00 per year,
Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.

Člani plačujejo po dopolnili. Rokopisi se ne
vrstijo.

Advertising rates on agreement. Manu-
scripts will not be returned.

Naslov na vno, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

Datum v oglepaju, na primer (May 21).

1923), poleg vsakega imena na naslovu po-
moči, da vam je s tem datumom pomoči
naložena. Poslovite jo pravilno, da se
vam list ne pošlje.

128

Domač drobiž

Avtna nesreča

Chicago. — Zadnji četrtek
popoldne sta treščila skupaj dva
avta na križišču Cermak in Wolf
ceste v Westchesterju, zapadno
od mesta. V enem avtu so se vo-
zili Slovenci in sicer Margareta
Habjan, njena dva sinova Walter
in Stanley in Ana Plahuta iz
Hinsdaleja. Obe ženski in Wal-
ter Habjan so bili na mestu mrt-
vi, Stanley Habjan, ki je sofi-
ral, je pa težko ranjen in leži v
bolnišnici. Nesrečo je zakrivil
voznik drugega avta, neki New-
yorčan in policaj po poklicu, ki
ni videl napis "Stop" na križi-
šču in ni ustavil. V njegovem av-
tu so bili vsi ranjeni in odpeljali
so jih v bolnišnico. Drugi dan
je eden ranjencev umrl v bolni-
šnici.

Margareta Habjan, star 40
let in njen sin Walter, star 17
let, bosta danes pokopana. Njun
dom je na 1902 S. Ashland ave.
Ana Plahuta je bila stara 30 let.

Rojakinja umrla

Cleveland. — Umrla je Luci-
ja Potočar, roj. Vidmar, stara
44 let in doma iz Velikega Lip-
lja pri Hinjah. V Ameriki je
bila 28 let in tu zapuša moža,
šest otrok in dva brata, v star-
em kraju pa mater.

Nagla smrt

Johnstown, Pa. — Ludvik Hre-
čak je zadnji teden omedlel med
delom. Odpeljali so ga v bolni-
šnico in čez tri dni je umrl. Star
je bil 24 let, rojen tu in zapuša
starše.

Nesreča pri delu

Cleveland. — Frank Penca je
pri delu padel s truka in si zlo-
mil roko. Nahaja se v St. Ale-
xis bolnišnici.

Milvaški pionir umri

Milwaukee, Wis. — Po dolgi
bolezni je umrl v bolnišnici Joe
Walte, znani gostilničar in pio-
nir tukajšnje slovenske naselbi-
ne, star 49 let in doma iz Ljub-
nega v Savinjski dolini na Sta-
jerskem. Tu se je naselil leta
1905. Bil je član tudi društva
Sloga št. 16 SNPJ in zapuša
ženo, hčer in več drugih sorodni-
kov.

Poroke

Milwaukee. — Zadnjo soboto
so se poročili trije pari: August
Selan in Agnes Bregar, William
Hoppe in Josephine Fog ter
Louis Fibikar in Ana Erste.

Enakopravnost izgubila unijski
znak

Cleveland. — Tiskarska unija
je zadnji teden vzela tiskarni
Ameriško-jugoslovanske tiskov-
ne družbe, ki izdaja dnevnik E-
nakopravnost, unijski znak.
Zgodilo se je to iz razloga, ker
družba ne more plačevati unijs-
ke mezde v gotovini, temveč iz-
plačuje le del mezde, preostanek
pa obljubljuje poravnati, kadar
se izboljšajo razmere. Unija je
pa proti temu in ker ne more
storiti drugega, je odvzela ti-
skarni union label.

Delavci v klavnicah se pričeli or-
ganizirati

Chicago. — Klavniški delav-
ci, ki so leta 1921 izgubili svojo
organizacijo, so se zopet pričeli
gibati. V neki manjši klavnici je
šlo na štrajk vseh 50 delavcev.
Na stavko so odšli pod vodstvom
levičarjev, nakar jo je prevzela
unija, ki spada k Ameriški de-
lavski federaciji.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Prosperiteta še vedno čaka za
ogrom

Ambridge, Pa. — Ker imam
dosti prostega časa, naj mi bo
dovoljeno, da nekoliko opišem
razmere v naši okolici. Položaj
tukajšnjega delavstva je še ved-
no slab, čeprav so nekatere to-
varne povečale aktivnosti, am-
pak to ne toliko, kot se glase
poročila v časopisju. Delodajal-
ci sicer obljubujejo boljše čase,
toda delavci ne morejo živeti od
sami obljub. Kdaj bodo prišli
tisti lepi časi, ki nam jih obetajo,
nihče ne ve.

Bančna situacija je podobna
beraški torbi, v katero človek
lahko nekaj vrže, ven pa ne mo-
re vzeti. Take so tukajšnje ban-
ke. Vse rade sprejemajo pri-
hranke, ako jih človek ima, ako
pa zahtevajo par dolarjev od teh
prihrankov, ki jih potrebuješ za
nakup živil, pa jih ne moreš do-
biti. Bankirji so prijazni, kadar
dobiš od človeka denar, ako pa
zahtevajo, naj ga vrnejo, se pa
drže kot da bi jih kdo tiščal za
vrat. Sprvega so obetali, da bo-
do dali denar drugi teden, potem
spet drugi mesec, kdaj bo pa pri-
šel tisti čas, še nič ne vemo.

Omenim naj, da je umrl po
dolgi bolezni dobro poznani ro-
jak Joseph Zetteli. Več let ga je
mučila naduha, proti koncu pa
se je pridružila vodenica, kate-
ri je podlegel 15. junija. Pokojni
je bil star 71 let in član SNPJ
27 let. Sprvega je bil član jed-
notinega društva v Milwaukeeju,
pozneje je pristopil v dru-
štvo 33, pred štirimi leti, ko je
bilo ustanovljeno novo društvo
v New Brightonu, pa k številki
565. Vsa leta je bil aktiven in
dober član SNPJ.

Njegovega pogreba se je ude-
ležilo veliko število ljudi od bli-
zu in daleč. Tu zapuša ženo,
omoženo hčer, enega sina in ve-
liko število prijateljev.

L. Uhernik.

Zeli pojasnila

Cleveland, O. — Dne 8. maja
je izšel v Enakopravnosti čla-
nek z naslovom "Denarne po-
težkoče." V tem članku se čita
tudi tole:

"Dr. Seliškar spada med vr-
sto tistih ljudi, ki so nedostop-
ni do malih ljudi. Po starokraj-
sko povedano: Spadal je med ja-
ro gospodo, ki se je zbirala okoli
62. ceste in odkoder je hotela
zavladati nad vsemi Slovenci v
Clevelandu. Dr. Seliškar je s
svojim zvestim pomočnikom Jak-
šičem spletal med naprednim
elementom. Kako jasno je bilo
takrat, ko je bil Jakšič v družbi
Šiškoviča in Skuka, ko je zma-
govala demokratična stranka in
ko je bilo ime dr. Seliškar in
Jakšič zastavljeno na demokra-
tični listini."

Zame se to čita kakor prav-
ljica. Želim, da mi Enakoprav-
nost pojasni, kakšna je bila ti-
sta moja zveza z Jakšičem in
kaj ima moja oseba opraviti s
sedanjim stanjem dotične ban-
ke. — Joseph Skuk.

Poročilo zastopnika

Sharon, Pa. — Kriza je še
vedno tukaj, čeprav so nekatere
tovarne pričele obratovati s pol-
no paro. Veliko število ljudi je
še brez dela in zaslužka, ako-

prav so mladi in evrsti ter spo-
sobni za vsako delo. Kar nas je
nad 45 let, ne pridemo v poštev,
pa tudi tiste, ki delajo, silno pri-
ganjajo in izkoriščajo. Delati
morajo za dva ali tri dolarje na
dan v hudi vročini. Dne 21. ju-
nija smo imeli tukaj veliko vro-
čino, kajti toplomer je kazal 110
stopinj ob 3. popoldne, zvečer,
ko je zapihala hladna sapica in
se je vaul pobleven dež, pa se je
nekoliko shladilo. Naslednji dan
je vročina spet pritisnila.

Ker so delavke razmere po-
vsod slabe, je tudi agitacija za
list težka. Mnogo je ljudi, ki ne
zaslužijo niti za življenske po-
trebnosti. Zlasti velike družine,
ki imajo pet in več članov spo-
sobnih za delo, a dela ne morejo
dobiti, so prizadete. Slišajo se
govorice, da bodo tu in tam pri-
čeli z delom, toda kdaj, tega ne
pove nihče.

Anton Zidanek,
zastopnik Prosvete

Društvena 25-letnica

Red Lodge, Mont. — V nede-
ljo, dne 2. julija, se vrši piknik
in proslava 25-letnice društva
"Sonce" št. 81 SNPJ na prostoru
"Veselih bratov" (Happy
Brothers Park). Ta prostor je
večinoma vsem tukajšnjim roja-
kom dobro znan. Vabimo vse ro-
jake in člane, kakor tudi rojake
iz naselbine Washoe in Bear
Creeka, da se udeležijo tega pik-
nika.

Odbor bo skrbel, da ne bo tre-
ba biti lačen ne ježen, kakor tu-
di za plesalnice, tako se bo sku-
šalo zadovoljiti vsem. Posebno se
priporočamo članstvu tega dru-
štva, da se v obilnem številu u-
deležijo te proslave našega dru-
štva. Zavedajmo se, da pripada-
mo k eni najboljši in največji
slovenski podporni organizaciji,
in to je SNPJ.

Na svidenje 2. julija!

Za pripravljajni odbor,

K. Erzenoznik.

Pismo iz Mandžurije

(Pisec tega pisma je bivši hrva-
ški komunist, ki je prepotoval Ru-
sijo in Sibirijo iskajoč delavske
svobode in zadovoljnosti, toda zdaj
je razočaran. Pismo v hrvaščini je
pisal Antonu Cvetkoviču v Brook-
lynu, N. Y., ki ga je dal Prosveti
v objavo.—Ur.)

Harbin, Kitajaka, 16. marca,
1933. — Sporocam Ti, da sem
zdaj v vzhodnem delu Azije, v
Mandžuriji, kjer ni nič drugega
kakor sam nemir in mesta ter
vsi so polne hajdukov. Bojilšče
je na ulicah in v hišah.

Nisem imel pravice, da pri-
dem semkaj, ker sem videl v ča-
sopisih, da je tu vse narobe, ali
ko sem se zagazil v ta kraj sve-
ta, sem se odločil, da vidim čim
več je mogoče. Ob kratkem: vi-
diti hočem toliko kakor daleč
me noge zanesejo in ko ne bo
več opankov, bom hodil toliko
časa, dokler mi ne zgori koža
na nogah.

Danes vidim, da sem se pre-
varil. Prevarila me je komuni-
stična propaganda. Zdaj šele vi-
dim, koliko je bila ta propaga-
nda vredna. Videl sem malo Ev-
rope, videl velik del Amerike,
Kanade in Mehike, videl tri raz-
lične diktature, videl tudi Ja-

jonsko in Korejo, kolikor sem
mogel videti z glavne proge,
kajti daleč od železniškega tira
se nisem odstranil. Razlike pa
nisem našel nikjer; tiranstvo in
barbarizem sta povsod.

Sovjetsko Rusijo sem prepo-
toval kakih 4000 kilometrov po
dolžini, to je po glavni prog-
i. Mislim, da bo bolje v sredini
in na zapadu, ali na žalost —
čim bolj sem bil na zapadu, slab-
še je bilo. Delavska masa beži v
vzhodno Sibirijo, ker upa, da je
tam bolje, ampak dobrega ni ni-
kjer.

V vzhodni Sibiriji sem delal v
treh krajih kot specialista pri
strojih za rudnike. Tamkaj de-
lavci dobiva 400 gramov kruha
na dan ne glede, če je samec ali
če ima družino deset oseb. Toli-
ko je namreč predpisano, da do-
bi, drugo vprašanje pa je, ako
res dobi — in marsikdo je are-
čen, če prejme ta odmerek vsak
tretji ali četrti dan. Kdor nima
delovne knjižice, mora kupova-
ti kruh na takozvanem "črnem
bazarju," kjer stane kilogram
kruha 25 do 60 rubljev.

Vse to sem videl na svoje oči.
Ako vprašam za krompir, solato
ali kakšno sadje, se Ti čudijo in
takoj rečejo, da si buržuaj...

Stanovanja, v katerih delavci
spijo, so nekaj strašnega. Naši
očetji so imeli boljše hleve za
živino. Oblačilo, ki ga nosi dela-
vec, je vseh barv in iz vseh mo-
gočih snovi: iz mahovine, las,
lčja — in vse je skupaj stakno
in sešito. Obuvala sploh nimajo,
vsi so bos. Opazoval sem te re-
veže, kako so vzdihovali in drug
drugega vpraševali, kaj bo iz te-
ga. Tudi jaz sem se večkrat
vprašal, kaj bo iz ruskega na-
roda. Treh glavnih stvari — sta-
novanja, hrane in obleke — jim
manjka, toda njihovi voditelji
nočejo ali ne morejo spremeniti
svojih teorij v prakso.

Toda voditeljem ne manjka
ničesar. Videl sem jaz njihove
gostilne in prostore, kjer se sha-
jajo. Tujec ima priložnost, da
to vidi, samo če se zanima, ali
mnogo jih je, ki se ne zanimajo.
Ako bi človek imel malo več a-
meriškega denarja kakor sem
ga jaz prinesel — lahko pride
povsod in dobi vse. Ruski denar
ni vreden nič, niti za vozno kar-
to ga ne vzamejo in za hrano ne,
ako čutijo, da imaš kakšno tujo
valuto pri sebi.

V sovjetskih listih je vse si-
jajno, povsod sam napredek, a
če pogledaš za tem napredkom,
ga ne najdeš nikjer. Jaz na pri-
mer nisem na svojem potovanju
po Rusiji videl niti ene nove
tračnice na železnici; povsod
samo staro in razglodano želez-
je. Vagoni vsi polomljeni. Pasa-
žirski vlak, ki vozi iz Vladivo-
stoka, ima 10 do 12 vagonov,
toda že na polovici poti jih
zmanjka pet do šest, ker ne mo-
rejo dalje.

Čudil bi se, ko bi videl, koli-
ko velikih rek je v Sibiriji. Sil-
ne vodne sile, a nikjer nobene
žage na vodo — vse žagajo z
rokami. Nikjer na svetu, razen
morda na Kitajskem, ni tako za-
nikrne dežele. V mestih nobe-
nega vodovoda. Pitno vodo dova-
žajo iz studencev in vodnjakov
— in čakaj, dokler je ne pripe-
ljejo. Da bi sam šel po vodo, ako
je nemogoče, ker je tamkaj
straža, ki te ne pusti blizu.

Promet je grozno primitiven
in počasen. Delal sem v nekem

kraju tisoč kilometrov proč od
železnice in celih dvanajst dni
amo bili brez kruha. Drugega
nisemo uživali ko vročo vodo, če
smo si jo sami segreli. Videl sem,
ko je konj crknil in takoj so lju-
dje planili po mrhovini in jo o-
brali do kosti. To je bilo v oko-
lici Kabarovaka.

Ko sem bil v Sovjetski uniji,
sem se lahko prosto gibal in
dela je bilo dosti. Težko pa je,
ko hočeš zapustiti Rusijo. Hodi-
ti moraš od Poncija do Pilata za
dovoljenje. Končno sem dobil
dovoljenje, ali predno sem smel
oditi, so me prekalali, kakor da
grem v vojake. Vprašali so me,
koliko imam denarja. Nisem im-
el dosti, ali ono, kar sem imel,
nisem vsega pokazal. Prav sem
storil! Vse, kar sem pokazal, so
mi vzeli. Rekli so, da tak je nji-
hov zakon.

Ne pišem teh vrstic iz pred-
sodkov, temveč le majhen del
tega, kar sem doživel. Ako bi ho-
tel opisati vse, bi moral porabiti
veliko časa in papirja. Priznam,
da je danes depresija po vsem
svetu in treba je vse dobro pre-
misлити, zato vse drugo najrajši
zamolčim.

Želim le toliko, dragi prija-
telj, da poveš vsakemu razred-
nozavednemu rojaku, naj se ču-
va Rusije, dokler bo tam vladala
diktatura. To je vse in pozdrav.

Dane Sarić.

Gospodarska konferenca
še vedno v zasloju

Ameriški delegat povedal Fran-
cozom, naj kar gredo domov,
da bo konferenca lahko brez
njih opravila

London, 25. jun. — Ameriški
državni tajnik Hull je včeraj
pozval vse evropske državnike,
naj sledijo Združenim državam
v ekonomskih reformah in sve-
tovne depresije bo kmalu ko-
nece.

London, 24. jun. — Mednarod-
na ekonomska konferenca se še
vedno mota brez dela. Konferen-
ca je razdeljena v dva tabora.
Zlati blok (Francija, Belgija, Ho-
landija in Švica) zahteva, da se
dolar in funt vrne k zlati va-
luti; nasprotni blok, ki ga vodi
Amerika in h kateremu se nagi-
bljuje Anglija, Nemčija in so-
vjetska Rusija, stoji na stališču,
da je najprej treba doseči trgo-
vinški mir, stabilizacija valute
pa lahko počaka.

Danes poročajo, da je ameri-
ški delegat James M. Cox na ne-
kem privatnem sestanku pove-
dal Francozom, naj kar gredo
domov, da bodo lahko brez njih
opravili. Nato so Francozi skle-
nili, da bodo počakali v Londo-
nu, dokler ne pride ameriški po-
možni državni tajnik Raymond
Moley, ki ga pričakujejo v Londo-
nu v ponedeljek. Moley ba-
je prinaša važna navodila od pre-
sednika Roosevelta.

Iz Pariza je prišla vest, da v
francoski zbornici predlagajo
naj vlada pokliče francosko dele-
gacijo domov iz Londona, kajti
konferenca je brez pomena, do-
kter ni denarna valuta stabilizi-
rana.

HITLER RAZPUSTIL SOCI-
ALISTIČNO STRANKO

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Berlin, 24. jun. — Paul Loebe,
socialistični vodja in predsednik
nemškega parlamenta zadnjih 12
let, je bil včeraj aretiran kot
"zarotnik proti vladi". Aretir-
nih je bilo tudi več katoliških
voditeljev.

Včeraj se je pojavil nad Ber-
linom neznan aeroplan — faš-
isti kriče, da je bil iz tujemstva
— in metal letake s pozivi na
upor proti Hitlerjevemu režimu.
Ker nemška policija po versalski
pogodbi ne sme imeti aero-
planov, je neznan letalo z lahko-
to ušlo.

Segavo izboljšanje

Baltimore, Md. — V baltimor-
skem okrožju so se mezdna iz-
plačila zvišala v mesecu maju
za 5.9%, zaposlenost pa je pad-
la za 1.1%.

Uprava novega zak-
roka kabineta

Roosevelt dodal Johnsonu
članov, ki bodo odgovor-
ni za izvajanje industrijskega
kona

Washington. — (FP) —
sednik Roosevelt je pred-
dom na počitnice poveril
nje novega industrijskega
na odboru sedmih članov,
do sodelovali z admini-
jem Johnsonom. To pome-
je spremenil svoj prvotni
gledje Johnsonove pozicije
govornost za izvajanje te
kona razširil na kabineto.

V tem odseku je pet
kabineta — Roper, Cum-
Wallace, Ickes in Perkins
in budgetni direktor D-
ter predsednik zvezne obr-
misije March. Po mislje-
trije člani odseka — W-
Ickes in Perkinsova — libe-
nazorov, štirje so pa kon-
tativci.

Kaj je predsednika vo-
temu koraku, je znano le o-
krožju. Vsekakor pa št-
svarila pred nevarnostjo,
poveri izvajanje tega zak-
one oseb. Iz Rooseveltove
ve je razvidno, da bo fu-
novega odseka več kot sve-
na, ker te besede ni v n-
izjavi.

Važno vprašanje je, k-
stališče bo ta odbor zavz-
pram kompanijskim unijs-
sploh napram neorganizir-
delavcem, ki tvorijo ogrom-
čino v ameriških indus-
Konzervativni člani jim
gotovo naklonjeni, John-
do danes še ni povedal, k-
sil. Z Greenom je sicer š-
krat konferiral, na drugi
ima pa stalne sestanke s
stavniki velekapitala.

Da administracija še k-
je razvidno od incidenta p-
pisu zakona. Ko se je s-
Wagner vračal iz Bele hi-
ga reporterji vprašali, k-
zdaj jeklarskim delavcem
ljeno se organizirati. Wagn-
to vprašanje sploh ni ho-
govoriti. Na drugi strani
jeklarski trust, ki ga dom-
jo Morganovi interesi, že
dal, da se ne misli odpo-
odprti delavnici, pa naj k-
skleni kar hoče. V sluča-
se prične z organizatorično
panjo v tej industriji, bo-
nistracija izzvana, da p-
pravo barvo: stopiti bo n-
na stran delavcev, kot to
ča "delavski čarter" tega
na, ali pa se bo š- pred bit-
dala jeklarskemu trustu
penšaparjem.

Glede efekta tega zakona
zaposlitev je senator W-
rekel, da pričakuje, da bo
kon odprti delo sedem mil-
delavcem kot posledica sk-
nja delovnika in zvišanje
povalne sile ter direktne z-
tve pri vladnih delih.

Senator LaFollette je pa
nill, da je to šele pričetek
proti krizi. Rekel je, da b-
rala vlada dovoliti vsaj še
lijard za javna dela, ker s t-
to, namreč s tremi milijar-
ne bo mogoče storiti dovo-
likega koraka pri zaposlitvi
poselnih. Namignil je, da
tem kongres razpravljaj, k-
snide k rednemu zasedanju
cembru, medtem pa bo ad-
stracija imela priliko po-
koliko vrednosti bo ta ek-
ment za delo in predvse
delovno ljudstvo.

ANGLESKI INŽENIR SE
SOVJETSKE CIVILIZACIJE

(Nadaljevanje s 1. strani.)

drugo: in izmenjavati teh
znanje. "Znanost je naš-
večje zavarovanje in do-
kapitalistične civilizacije
je vedno v ospredju z na-
kom v znanosti in indust-
Sovjetski sistem je silno o-
siral znanstveno delo in sta-
tegnil na vso maso prebiva-
dočim mi držimo znanost za
ko skorjo na vrhu. Sovje-
znanstveno usmerjeni in m-
stroški jim niso previški m-
braženje ljudske mase. Mi
danes še pred njimi, ampu-
vjeti imajo boljše priloge
na — pa če nam je to pr-
ne — lahko prehitijo. Na
konca zavisi vsa tekma od
tete vodilnega znanstven-
sobja. Kjer so boljši znan-
ki, tam je zmaga."

Irski vsučilščniki v Corku so se oblekli za kaznjence in nabirali denar za brezposelne delavce.
Imeli so precej zabave, toda brezposelnosti, ki so opažovali demonstracije, so jih opozorili, da prihodnje
leto, ko se izločijo, bodo morda tudi oni brez dela.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

NA JUGU CVETO

bankirjev, roparjev, o-
dovodov, sleparjev

ob koncu maja
te dni je bil v Beo-
gradi Stanković
"bančni direktor"
je pomočnikom, znanim
tipom Miljkovićem.
ga s seko ter odpe-
dantnem direktorju-
medevsko močviru-
so aretirali, Milj-
pobegnil ter se nekaj
pri nekem svojem
je predstojnik ne-
v Dalmaciji. U-
Po Markovičevi
je zelo razburjala
visoka gospoda, med
Marković star zna-
Sumijov
Marković in Miljković
umore na vesti. Tako
je dokazano, da sta
tudi milijonarka,
čističko.

Markovičevi areta-
bi aretirani tudi beo-
gradi dr. Petrovič, ki
s tem gospodskim
Ta odvetnik je prav
član visoke be-
Imel je imenit-
s njimi pomagal bri-
za zločini. Imel je
ki jih je dobro plače-
kimi nekoga, ki je bil
uradni in je
i policijo.

afere izmed vseh ti-
kih afer, ki so v Sr-
skajne, da ne mine
skritja kakšne nove
ške sleparske druž-
reji je menda zadnji
kajedajkoli poprej.

listo: v Beogra-
26. t. m. proces
uradnikom Zveze
državnih na-
sta utajila in po-
dolarja za nad 1 mili-
Dobila sta: prvi se-
je, drugi 1 leto zapo-

je v Beogradu za-
proti bivšim uradni-
ministra, ki
okodovali za nad 60
dinarjev. To je eden
korupcijskih procesov
magali so veliki ame-
rejski družbi, Stan-
Ca, da je več let uva-
brez carine ali pa s
plano. Tako so oško-
do 60 milijonov di-
vstaknili v svoje žepe
Proces bo trajal

so pred nekaj me-
ves upravni svet
ki je dajala kredi-
vsem opija. Kredit
dajala, delile so ga lo-
Za garancijo so
delovalci opija zasta-
zaloge opija. Uprav-
pa so kredit podelje-
svojim komplicem,
pridelujejo opija. Za
milijone ni nobe-
Vredilo so revizije
bankah, ki so de-
šle. In sledile so no-
zakaj pokazalo se
mnogo banke v Južni
na enak način s kre-
pa so med seboj do-
in isto zalogo opija
banke posejevale
prila revizija. Banke
zupnika v re-
komisijah. Ta je obve-
Gospodarsko banko;
revizija. Pa je ta bani-
neka opija od dru-
ter ga pokazala kot
na kredite. Ko je bila
banana, je ta Gospo-
poslala ta opij spet
ki je pričakovala re-
so varali nadzorne
in ogleparili državo za
opije, ki jih siromašni
s svojimi denarji ko-
darne blaginje. Po-
sveta Gospodar-

Skopju je bil are-
dni tudi upravni
tanke v Velezu,
tudi nekdanji veleški
učitelj Tome
nog od nog do gla-
se se je na sod-
ustrell. Baje je
in so ga zvalili v
kar zavoljo lepše-
v aferi in si kon-

in tako dalje ...
Se bi lahko naštevati vse ko-
rupcijske afere, ki jih odkrivajo
v Srbiji dan za dnem. In menda
bo imel prav narodni rek, da ga
ni srbskega rodoljuba, ki še ne
bi na debelo sodeloval v korup-
cijah. V Sloveniji takih velikih
korupcij ne premoremo, mi smo
samo dobri davkoplačevalci. Sr-
bi pa so slabi davkoplačevalci, a
njih rodoljubi tem boljši pobra-
tini korupejše.

30 let robije za dva morilca
Ljubljansko sodišče je 26. t.
m. sodilo dvema obtožencema
zaradi umora stare posestnice
Ivane Rakefove v Tunjiški mla-
ki (Tuhinjska dolina). 73. let
stara posestnica je imela lepo
posestvo z lepo hišo in gostilno,
bila pa je sama in čakala smrti.
Gospodaril je pri hiši prav
za prav njen nečak, 32-letni biv-
ši posestnik Anton Vomberger,
ki je oženjen. Temu je starka
v svoji oporoki tudi namenila
posestvo. Lansko zimo pa sta si
prišla nekaj navzkriž in takrat
mu je starka zagrozila, da bo o-
poroko izpremenila in da posest-
va ne bo dobil. Posestvo pa je
lepo in bogato. Dne 28. aprila
pa so našli jutraj starko mrt-
vo na njenem ležišču v gostil-
niškem salonu. Ker je bila sta-
ra, so računali pač z naravno
smrtjo ter jo pokopali. Vse bi
bilo v redu, da se niso širile po
okolici govorice, da starka ni
umrla naravne smrti, marveč je
bila umorjena. Dolžili so Vom-
bergerja. Dokazov pa seveda ni
bilo in ljudje so na Vombergerja
zahtevali preklevali javno v li-
stih svoje obtožbe.

Toda Vomberger je bil res
morilec, njegov pajdaš ga je iz-
dal. To je 28-letni čevljar Anton
Hafner iz Podboršta. Ta je od
starkine smrti dalje zelo dobro
živel in v pijanosti je izblebetal,
da dobi od Vombergerja lahko
toliko denarja, kolikor le hoče.
To je dalo povod sumničenju, da
ve za kakšno Vombergerjevo
skrivnost. Sledila je aretacija
njega in Vombergerja. Po dalj-
šem oklevanju sta oba priznala
umor ter označila kot tretjega
pajdaša, dejanskega morilca,
znanega tihotapca Ivana Košni-
ka, ki pa je pobegnil čez mejo
in ga oblasti niso prijele.

Umor se je zgodil takole:
Vomberger se je bal, da bi mu
teta zaradi spora res ne izročila
posestva, zato je tuhtal, kako bi
se je iznebil. Pri tem je našel
pomagača Hafnerja, ki je bil na
Rakefovo jezen, ker ga je ne-
koč ovadila zaradi ponarejenega
bankovca ter je moral Hafner
presedeti osem mesecev zapora.
Zato se je ponudil Vombergerju.
Hafner se je v ječi spoznal s sta-
rim kriminalnim tipom Košni-
kom, ki ga je tudi v domači va-
si obiskoval. Tega je Hafner in-
formiral o zadevi, in Košnik je
tako pristal, da bo za nekaj de-
narij starko umoril, češ, da jih
je že mnogo spravil s sveta. Po
dogovoru sta prišla Košnik in
Hafner omenjeno noč lani v a-
prilu pred Rakefovo hišo, zbu-
dila Vombergerja, ki jima je od-
pri, nakar sta tadvaj izvršila zlo-
čin. Košnik je starko tiščal za
nos in usta kakih deset minut,
da se je starka zadušila in ni bi-
lo videti nikakega znaka nasilne
smrti.

Na razpravi je Vomberger za-
nikal svojo neposredno udelež-
bo pri umoru, priznal je pa, da
je odprl morilecema vrata ter po-
čakal, da "sta opravila". Na mi-
sel umora ga je spravil Hafner.
Priznal je, da je Hafnerju plačal
po umoru 2000 Din v gotovini,
in še hranilno knjižico za 13.000
Din mu je dal. S tem je Hafner
kar lepo živel, pijančeval ter iz-
dal umor. Tudi sta Vomberger
in Hafner starko zavarovali vsak
za 20.000 Din. posmrtnine, ki je
pa nista dobila izplačane.

Drugi obtoženec Hafner pa je
lokaj mirno opisal ves umor.
Pravi, da ga je pregovoril k te-
mu Vomberger, ki je hotel na
vsak način spraviti svojeto
sveta, čeprav je vedel, da u-
tegne živeti le še kake tri me-
sece, kakor je povedal zdravnik,
ki je zdravil Rakefovo.

Državni pravdnik je zahteval
za oba strogo kaznen in je veli-
ki senat obsodil Vombergerja na
20. Hofnerja pa na 10 let robij-

je, oba pa na izgubo državljan-
skih pravic.

Delavski prosvetni večer. —
Ze dve sezoni prirejata "Svobo-
da" in godba "Zarja" v Ljub-
ljani svoje delavsko-prosvetne
večere v veliki dvorani Delav-
ske zbornice. Letošnjo sezono
sta priredili sedem večerov in za-
dnji se je vršil 16. maja. Na
večerih nastopajo igralci Delav-
skega odra v govornih zborih in
deklamacijah, nastopajo razni
pevci, solisti in zbori, nastopa-
jo orkestri, pianisti in seveda
tudi godba Zarja. Za otvoritev
pa ponavadi zmerom kdo preda-
va. Večer dne 16. maja je bil v
tej sezoni zadnji in obenem de-
vetnajsti, odkar se ti večeri pri-
rejajo. Za začetek in zaključek
je nastopil okrnjeni ansambel
Delavskega odra ter izvajal v
deklamacijem zboru eno Zup-
pančičevo in eno Seliškarjevo pe-
seme v režiji Mileta Klopčiča. Na-
to je kot drugi nastopil sodrug
dr. Henrik Tuma ter poljudno-
šegavo govoril o ljubezni v pri-
rodi. Tuma je menda najprilju-
bljenejši predavatelj med de-
lavci. Preprosto, a čustveno
razlaga vprašanja. Nato je s.
Skuk deklamiral Klopčičevo pe-
seme "Moj oče." Delavska godba
Zarja je otvorila koncertni del
večera s tremi skladbami. Pev-
ski zbor "Sava" iz Ljubljane je
zapel več dobro naštudiranih, iz
svežih gri zapetih pesmi. Kon-
servatoristka Lubeva je odigra-
la dve stvarci na violini ter je
moralala dodati še eno skladbo.
Nato pa je nastopila pevka Vu-
kova ter s spremljavalo salonske-
ga orkestra zapela dvojce težkih
stvari: arijo iz opere "Traviata"
(Verdi) ter Straussov valček
"Pomladni glasovi" (tega s tek-
stom Mileta Klopčiča). Obe
skladbi zahtevata močan sopran,
ki zmaga je težke koloraturne
partije — in priznati je treba,
da jih je Vukova izvajala res
dobro. Nastopila je že večkrat
na teh večerih, a ta nastop je
bil doslej njen najsrečnejši. U-
pamo, da se bodo ti večeri jese-
ni spet nadaljevali.

Aretiran kaplan. — Poročali
smo na kratko, da je bil v Cer-
kljah (pri Krški vasi na Do-
lenjskem) izvršen "atentat" na
šolskega upravitelja Ludvika
Kabaja: fantje so vrgli ponoči v
njegovo spalnico lesen "peklens-
ki stroj", ki je eksplodiral ter
nekaj poškodoval odpravo, storil
pa ni nič žalega ne učitelju ne
njegovi ženi ne hčerki. Orožniki
so aretirali tri fante in sicer
23-letnega Franceta Gramca iz
Gazive, 20-letnega Alojza Srpčiča
in 17-letnega Ivana Videniča iz
Cerkelj. Rekli so, da so vrglo
bombo zato, ker je učitelj pre-
malo katoliški. "Atentat" so to-
rej izvršili klerikalci. Zdej so
aretiranci izpovedali, da sta jih
nagovorila k napadu cerkijanski
kaplan Fran Tomazin in posest-
nik Andolšek. Oba sta bila are-
tirana. Vseh pet "atentatorjev"
se nahaja v krških zaporih, od-
koder jih bodo prepeljali v no-
vomeške zapore, kjer se bo vrši-
la razprava.

IZ PRIMORJA

Aretirani so bili v Trstu Dra-
go Milčič, ki se je nedavno šele
vrnil iz pregnanstva, nadalje
Rebec, nekdanji urednik "Edi-
nosti", zasebni uradnik Mirko
Stopar in Darica Goljevšek.

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

257

Zlato iz gnoja

"Istra" (šte. 20 z dne 19. ma-
ja 1933) je objavila naslednji
članek:

Potrpežljivost italijanskih mno-
žic je izčrpana! Dogodki, ki
pričajo, da je italijansko ljud-
stvo nezadovoljno, da čaka na
dan končnega obračuna. —
Trditev, da so italijanske mno-
žice zadovoljne, da mirno trpi-
jo — dementirajo nasle-
dni dogodki:

V Monte San Giacomo, v pro-
vinci Salerno, je prihrumela pred
županstvo množica kmetov. De-
monstrirali so. Demonstranti so
izkričali vse svoje sovraštvo na-
sproti fašizmu, ki jih je spravil
na beraško palico. Zahtevali so,
naj se odpravijo težki davki, ki
so jim uničili gospodarstva. Po-
zneje so odšli v Sassano, kjer so
se združili s tamošnjimi kmeti
ter skupno demonstrirali. Sassan-
ski kmetje, močnejši za nekoli-
ko sto ljudi iz Monte San Gia-
como, so prav tako demonstra-
li pred županstvom. Podestato
je, ves prestrašen, zaprl vse do-
hode in vsa okna ter telefonsko
poklical na pomoč karabinjerje.
Karabinjerji so hoteli množico
razgnati, da pa jih je začela pso-
vati ter metati kamenje nanje.
Karabinjerji so morali strelja-
ti ... Trije kmetje so bili na me-
stu usmrčeni, več jih je bilo ran-
jenih ... Razumljivo je, da se
kmetje niso mogli upirati pre-
moči karabinjerjev. Morali so se
umakniti. Pozneje so mnogo de-
monstrantov pozaprl. To pa pre-
bivalcev in kmetov ni moglo po-
miriti! Vprav nasprotno. Raz-
burjenje je vedno večje. Mili-
ca in karabinjerji so se morali
številčno pojačati. Situacija je
napeta. Režim je v skrbeh ter
skuša na vse mogoče načine one-
mogčiti nadaljnje nemire. Ta-
ko smo, zatorej, pred kratkim
čitali v novinah, da je Mussolini
določil 2 milijonov 370.000 lir
za ureditev občinskih proraču-
nov v pokrajini Salerno. To po-
meni, da so se davki, zaradi ka-
terih so se kmetje začeli upira-
ti, odpravili ter so se primanj-
ljaji nadomestili s podporo iz dr-
žavne blaginje — samo da se
odpravi nevarnost za režim. Fa-
šizem se boji, da bi se uporniško
gibanje ugnelo razširiti po vsej
Italiji ter strmoglaviti režim.

Interesanten primer upora se je
nedavno zgodil v Genovi

Med mornarji in delavci v ge-
noveški luki se je razdelilo ve-
liko število letakov, ki jih je iz-
dala ilegalna mornarska organi-
zacija "Organizzazione dei ma-
rittini", ki pripada veliki orga-
nizaciji "Confederazione genera-
le del Lavoro". Ti letaki so na-
pravili silen vtis. Nekoliko dni
pred tem so po genoveških uli-
cah demonstrirali mladi fašisti,
po večini dijaki, proti Franciji
in Jugoslaviji. Ljudstvo se tem
demonstrantom ni pridružilo.
Zdej pa kar nepričakovano: Ne-
koliko dni pozneje so — kakor
da so hoteli odgovoriti na te ma-
nifestacije! — šli na ulice mor-
narji in luški delavci, v prvi vr-
sti nezaposleni. Protestirali so,
zahtevali so — kruha! Povorka,
ki se je formirala v luki ter je
šela okrog 400 delavcev, je ko-
rakala po glavnih genoveških uli-
cah ter se ustavila v ulici Via
Roma pred prefekturo. Demon-

stranti so nosili napise: "Vogliam-
mo pane a lavoro!" ("Hočemo
kruha in dela!"). Medtem, ko so
demonstranti korakali po ulicah,
se jim je pridružil mnogo meš-
čanov, ki so s fašizmom prav ta-
ko nezadovoljni. Pa tudi drugi,
ki so se iz kakršnegakoli razlo-
ga bali pridružiti povorki, so s
simpatijami pozdravljali demon-
strante — bodisi s trotoarja,
bodisi z okna. Policija ni, dokler
so korakali po ulicah, interveni-
rala — je ostro nastopila, ko so
demonstranti morali pred silo
raziti se. Pozaprl so mnogo
mornarjev, luških delavcev in
meščanov. Da se ne bi demon-
stracije ponovile — so oblasti
tako odredile, naj se brezposel-
nim da hrana in, naj jim lokal-
ne oblasti gredo v vsakem pogle-
du na roko, ker bi drugače brez-
poselni utegnili postati nevarni.
Kljub temu pa se je zopet pono-
vila demonstracija v luki, ko je
dospel v Genovo čezoceanski par-
nik "Rex", ki se je moral po-
praviti v luki. — Ladjedelnica
"Cantiere Tireno" nima dela ter
je odpustila skoraj vse delavce.
"Rex" pa bi se bil moral popra-
viti v "Consorzio del Porto". De-
lavci podjetja "Cantiere Tireno"
so organizirali demonstracijo ter
so oblasti takoj odredile, da se
en del popravi na "Rexu" da v
delo ladjedelnici "Cantiere Tire-
no", ker bi se drugače utegnili
zgoditi silno neprijetni upori.
(Dalje prihodnjic.)

80 let petrolejske razsvetljave

Največ ljudi je mnenja, da so
bili Američani prvi, ki so prišli
na misel pridobivati petrolej iz
sirovega olja ali nafte in ga
uporabljati za razsvetljavo.
Vendar pa to ne drži. Prvi, ki
je spoznal ogromen pomen nafte
in iznašel petrolej, je bil neki
Schreiner iz Boryslawa v Gali-
ciji, poznejšem središču gališke
petrolejske industrije. Sicer
je slovel Boryslaw že v prejšnjih
časih po svoji mastni tekočini,
vendar ni tedaj še nihče spoznal
vrednosti sirovega olja za in-
dustrijo. Le tu pa tam so izde-
lovali iz tekočine različne maže
in jo uporabljali tudi kot prvo-
vrstno zdravilno sredstvo.

V Boryslawu je bilo tedaj ne-
šteto vrelcev nafte. Tudi v
majhni kleti Schreinerjeve hiše
ce je prihajala na dan; Schrei-
ner je izdeloval iz mastne snovi
čistilo za čevlje in ga prodajal
za majhen denar. L. 1853 je na-
stopila huda zima in Schreiner-
jevo hišico je enkrat pošteno za-
medla; vsak izhod je bil nemo-
goč. S hrano je bil sicer dobro
založen, toda posla mu je raz-
svetljava, kajti mala oljnata
svetiljka, — edina razsvetljava
tedanjih časov, — je že prvi ve-
čer ugasnila. Snežni vihar je
divjal več dni in Schreiner je
bil zaradi neprestane teme obu-
pan. Tedaj mu je šinilo v gla-
vo, da bi poizkušal srečo z mas-
no tekočino v kleti. Zvil si je
dolg stenj iz bombaževinaste
cunjine in se počasi pretipal v
klet. Vtaknil je stenj v nafto in
ga prižgal. V nemalo začudenje
in veselje je zagorela prva pe-
trolejska svetilka. Schreiner je
šel še dalje in razmišljal, kako
bi se dala ločiti gorilna snov od

ostale negorilne mase in zvišati
tako intenziteta svetlobe.

Nabavil si je v sosedni žga-
njarni destilacijsko pripravo in
posrečilo se mu je, da je dobil a
suho destilacijo prvi petrolej.
Schreiner je zaslovel po vsej
deželi in kmalu so poznali novo
gorljivo tekočino po vsej Evro-
pi. Prvič so uporabljali petro-
lejo javno v neki lvovski bol-
nici.

V Ameriko je prišla par let
pozneje: prva petrolejska polja
so odkrili šele l. 1857.

Schreiner je dal izkopati v
Boryslawu nekaj petrolejskih
jam. Seveda so bile zelo primi-
tivne in komaj 15 do 18 m glo-
boke, vendar so dajale za tede-
nje čase dovolj nafte. Ustano-
vil je tudi prvo petrolejsko ra-
finerijo. Kot podjetnik pa ni
imel sreče, zgubil je pridoblje-
no premoženje ter umrl v bedi
in pomanjkanju, med tem ko so
drugi obogateli.

DEČEK ALI DEKLICA

Ugotovitev spola pred porodom

Pred kakšnimi petimi leti sta
se ovekovečila berlinska zdrav-
nika Zondek in Aschheim z od-
kritjem zanesljive metode, po
kateri je mogoče ugotoviti no-
sečnost že v zgodnjem stadiju.
Nekaj seči ženske, ki meni, da
je noseča, vzbrižgajo še nedozo-
reli samci morskega prašička,
miši ali kuncu. Če je ženska res
noseča, povzroči poseben hormon
v njeni seči po štirih dneh v jaj-
čniku živalske samice neke apre-
membe, ki ustrezajo prezgodnji
dozorelosti.

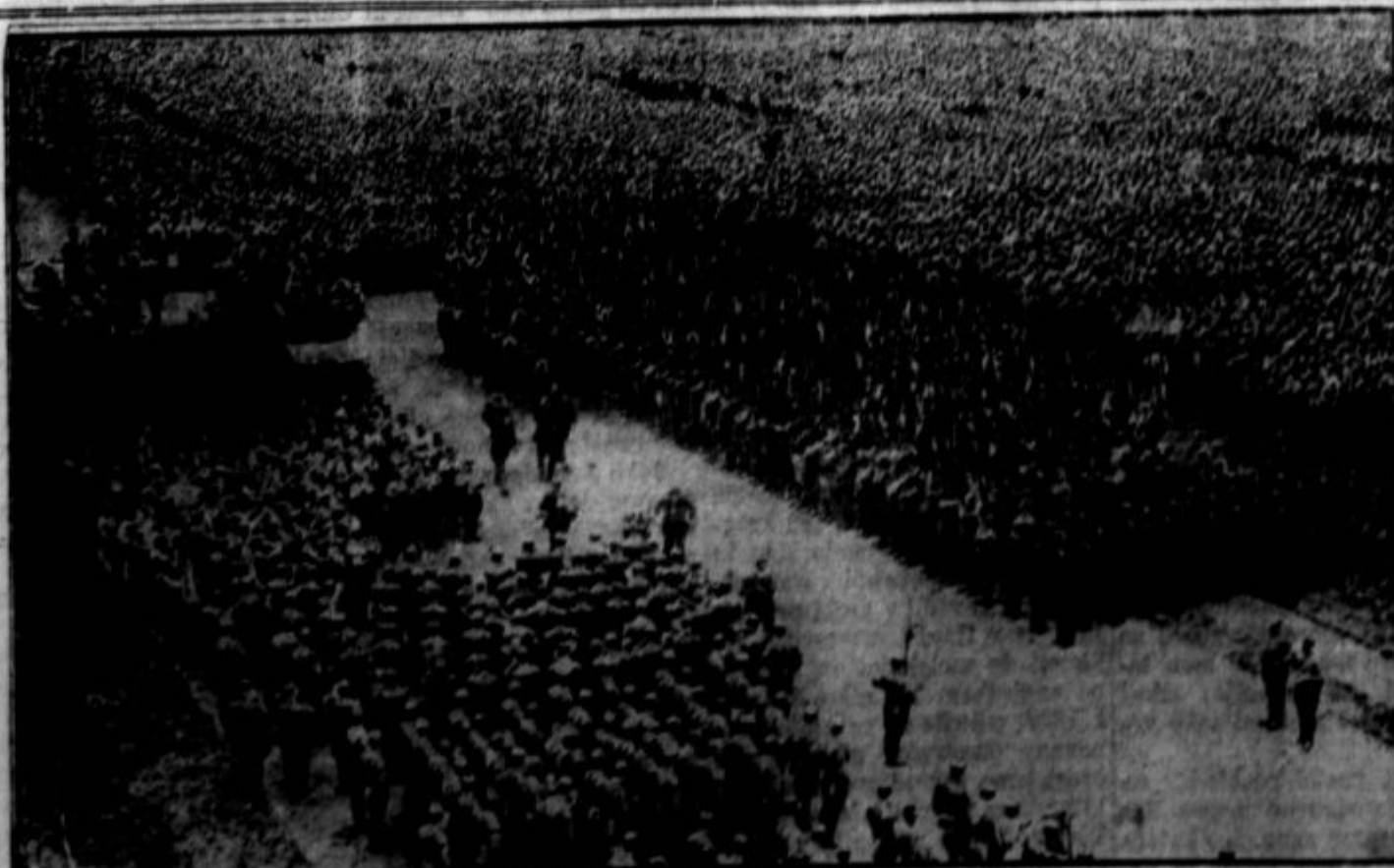
To metodo sta sedaj ameriška
zdravnika Dorn in Sugarman
preizkusila na nov način. Name-
stu, da bi seč noseče ženske
vbrizgnila živalski samci, sta
jo vbrizgnila nedozorelim sam-
cem omenjenih živalskih vrst.
Pri tem sta ugotovila, da se v
spolnih žlezah teh samcev izvr-
šijo neke spremembe, po kate-
rih je mogoče v naprej napove-
dati, da-li bo ženska rodila de-
čka ali deklico. Če so se spolne
žleze poskusnih živalskih sam-
cev razvile v smislu predčasnega
dozorelja, se je rodila deklica,
če se pa niso razvile ali so šle v
razvoju celo nekaj nazaj, se je
gotovo rodil deček. V 80 izmed
85 primerov ali v 94 odstotkih
primerov je dala ta preizkušnja
točen rezultat, tako da jo je
smatrati za veliko zanesljivo,
nego so bile vse dosedanje me-
tode s to svrhu.

ZNANSTVENIK PODPRIL EINSTEINOVO TEORIO

(Nadaljevanje s 1. strani.)

"Smrt zlomi istolični življen-
ski kompleks v manj nežno tva-
rino", je dejal Dufrenoy. "Smrt
ni torej nič drugega kot spre-
memba od vidnosti do nevidno-
sti, ki se opazi pod mikrosko-
pom."

Dufrenoy je pojasnil, da se ži-
ve stanice lahko izstrada do smr-
ti ali pa podvrže boleznim na
prav tak način kot reagirajo sta-
nice v človeškem telesu proti
strupu, stradanju in drugim po-
vzročiteljem bolezni. Kot člove-
sko telo, tako tudi rastlinake
stanice ne morejo živeti, ako se
jim odvzame samo ena bistvena
hranilna snov.

Kako nemški fašisti provokirajo Francijo. Slika kaže fašistično vojaško proslavo v Dusseldorfu ob desetletnici eksekucije nemškega špiona, ki je bil v službi Francije.

Tone Seliskar:

NASEDLI BROD

Roman v treh delih

O tem ni hotel razglabljati, ker niti misli na to možnost ni hotel priznati. Ostal je na povraču in se zadovoljeval s priložnostjo iz dneva v dan, nikdar ni mislil na vzroke, kaj šele, da bi jih razkraljal in skušal dognati izvirke svoje sproščenosti, ki jo je napram Ani zaklepal, samemu sebi pa kopal strugo, da so laže vreli navzdol.

Po vsej pravici si je na tihem priznaval neukladnost svojih misli in dejanj, nikdar pa jim ni hotel dati tiste važnosti in tistega čuta, da bi zaradi žene klical samega sebe na odgovor. Živel je v preprosti, trdni veri, da je žena zamisel in tvorec zakonskega življenja, podpora in cilj moža, ki se je naveličal samstva, to se pravi, da mu je žena že po svoji naravi in ustroju gospodinja, strežnica, perica in rodnica njegovih otrok, mož pa gospodar, ki si z neomajno pravico lasti te njene naloge in dolžnosti.

Kamorkoli je pogledal, je bilo tako.

To je neizpodbitno njegovo prepričanje, kaj njegovo, to je prepričanje vseh mož, ki so se ženili zaradi ženitve.

Včasih si dopoveduje in lajša vest:

— Vojna je kriva vsega tega. Ana trpi. Prej pa je imela pri njem najlepše življenje. Z vsem je bila preskrbljena! Ničesar ji ni nedostajalo.

Otroka ima. Če izvezememo vojno, je njen smoter dosežen. To je bil cilj njenega življenja, kakor je to cilj vsake ženske. Za vse drugo je mož, ki vodi račune, kupuje in plačuje, jo živi in hodi z njo v posteljo.

On vodi njene korake.

On sklepa pogodbe in podpisuje menice.

Žena ne more brez njegovega privoljenja ničesar.

Mož da ženi ime!

Žena je njegova, on si jo je osvojil in pridobil.

Vse ure, vsa pisma in vsi sestanki, ki jih je doživljal z Ano pred poroko, so izbrisani in leže v dalji kakor kos mladosti, ki se več ne povrne. Včasih se mu zdi, da je bilo vse tisto otročje, romantično beganje dveh src, ljubezen pa, ah, kako čudno bi zvenelo, če bi sedajle dejal svoji ženi: Ljubim te!

Cemu neki, saj se ve, da sta zdaj poročena in da si ne bosta vsak dan sproti razodevala ljubezni. Človek ima vendar toliko drugih skrbi!

Toda priznava si, da je bilo kljub temu prav tisto beganje najlepše, nedolžno popevanje dveh zaljubljenih grlic.

Za hip je občutek javne hiše v Celju malce močan, toda naveliča se grebsti po stari, pozabljeni stvari.

— Prava reč! Če bi ne bilo javnih hiš, ne bi šel tja. Saj jih oblastva dovoljujejo!

Potem se bori s samim seboj. Ugodje tople, mehke, snažne postelje mu stopa v ude, vroče mu postaja pod toplo odejo, telo se razgreva ob misli na ženske.

Zdaj znova zahrepeni po Ani in ta misel, ta edina misel ga žene k nji. Da bi s poljubom razvezal svojo strast ob njenem telesu, ki ga omamlja in podžiga. Z neugnanostjo misli na dopust ter jo z vročo željo po tej silni utehi slači in uživa.

Tako ljubi Ano.

Vso noč — proti jutru pa zaspi.

Prelesto je bilo to zimsko jutro.

Jošt je danes prvič vstal s postelje in sam šel v operacijsko sobo. Noge so bile šibke, tla so se mu zdeli majava, kakor bi stal na zibajoči se ladji. Na hodniku je sedel na klopi in se zatopil skozi okno.

Zakaj se atomi tako majhni

O tem nenavadnem vprašanju je razpravljal pred nedavnim na javnem predavanju berlinski fizik Erwin Schrödinger. Vprašanje je nenavadno, ker mu na prvi pogled ne moremo uganiti smisla. Saj bi nam zadostovalo vedeti, da atomi sploh eksistirajo in da smo našli o njih takšne podatke, kakršni so naslednji: v kristalu kamene soli so natrijevi kristali oddaljeni od klorovih redno tri desetmilijontinke milimetra; v kubičnem centimetru helijevega plina je pri zračnem tlaku 760 mm in temperaturi 0 stopinj Celzija okroglo 27 trilionov atomov (trilijon je enofka z osemnajstimi ničlami).

No, te številke se nam vidijo gotovo ogromno velike in ogromno majhne, s tem pa je vprašanje dobilo že določene pomen: veliko in malo zavisi zmerom od tega, s čim ga primerjamo. V primeru atomov se vrši primerjava tedaj z merili naše običajne okolice. Vprašati moramo: zakaj se vidijo atomi nam, prav nam tako majhni. Ali še boljše: zakaj smo v primeri z atomi tako veliki?

To je pa postal problem, na katerega je odgovor mogoč. Raziskati moramo samo to, katera sposobnost našega telesa bi odpadla, če bi telo ne bilo sestav-

ljeno iz tako neznatno majhnih atomov.

Človeško telo je gotovo čudovito občutljiva tvorba. Ze na malenkostne vplive okolice reagira s čudovito selektivnostjo. In kako ozke so meje, med katerimi lahko živi! Spremembo vnanje temperature za samo pet stopinj komaj opazimo: sprememba telesne temperature za pet stopinj pa povzroči smrt! To naše telo deluje torej v velikem in malem tako natančno, da moramo z njegovo pomočjo obvladati najtežje naloge, n. pr. premišljevanje o atomih...

Zdaj hočemo pokazati, da te natančnosti in gotovosti ne bi bilo, če bi naše telo ne sestajalo iz ogromnega števila atomov.

Kaj se zgodi s sestavom, ki ga tvori le majhno število atomov? Zamislimo si n. pr. nekoliko kroglice iz plutovine ali bezgovega mozga. Te kroglice naj visijo na tenkih avilnih nitih. Če je okoliški zrak miren, tedaj bodo tudi kroglice vesele mirno. Če pa leti roj komarjev okoli teh kroglic, tedaj jih bo gugalo sem in tja, v čisto slučajnih smereh. Kar smo navedli v grobi primerjavi, je v finejši razvrstitvi velikosti do molekulov in atomov po angleškem botaniku Brownu l. 1827. odkrito in po njem imenovano "Brownovo gibanje". Če opazujemo razredčeno raztopino kitajskega tuša ali mika ali "koloidalno" zlato raztopino pod mikroskopom, tedaj bomo zagledali, da izvršujejo v tušu ogljeni del-

solnce je prižigalo s snegom pokrite strehe mestnih hiš. Visok cerkveni zvonik se je dvigal nad poslopja, bronasto jabolko na vrhu je gorelo kakor ognjena krogla. Okna so plamtela, na strehi, s katere so odmetali sneg, je bil naslikan velik rdeč križ. Na nasprotni strani je mlada ženska skozi odprto okno otepala blazino, videlo se je v sobo. Dvoje belih postelj se stalo tam odgrnjenih, kakor bi pravkar vstali. Mogoče sede v kuhinji pri kavi in se otroci pripravljajo za šolo.

Po hodniku so prihajali ranjenci. Nekatere so vodile sestre pod roko. Bili so bledi, bolni obrazi, ki so z mislijo na bolečino zrlili v vrata, za katerimi se blešče noži in instrumenti.

Po večini so Madžari in Poljaki.

Jošt odmakne pogled z okna in ko preleti vse te betežne ljudi, se zdrzne in pogleda v tla.

Bolestno ga strese, ko si hoče v podzavestni sili navad z desnico popraviti bolniško haljo. Desnice ni več!

Bog ve, kam so jo vrgli?

Kam sploh mečejo vse te odrezane noge in roke?

V zemljo?

Tedaj bodo čez sto let, ko bodo na tistem kraju kopali temelj za novo stavbo, skopali te uboge prestreljene koščice. Bog ve, kaj si bodo mislili? Kako to, bodo dejali, da je le-tu toliko nog in rok, trupel in lobanj pa nič? Morda si bo kdo domislil in bo dejal:

— To je gotovo iz časov svetovne vojne. Takrat so se godile stvari, ki se nam danes zde neverjetne in nečloveške.

Počasi se vda v neizogibno usodo. Misel, da je za ceno njegove roke zanj konec vojne, ga kljub temu krepi in mu vrača zdravje. Z odločno voljo skuša premagati žalostne misli in potrpežljivo se vadi pisati z levico.

V duhu si predstavlja vse delo, ki ga bo moral opravljati z eno samo roko. Toda že sama misel na delo, ko se zopet vidi na svoji zemlji, ga peha iz tega pekla vzdihov in krikov, da česče misli na dom in na vase, kar je v njem. Močna zavest se ga oklepa, da bo stopil zopet na njivo in prijel za plug. Samo z levico!

Jošt ve, mora vedeti, s tem se noče slepiti, da bo tudi z eno samo roko osvojil svojo grund.

Ko pride iz operacijske sobe, je blede. V njegovi sobi so tovariši zbrani ob postelji, ki stoji pri oknu. Ponoči so semkaj prinesli vojaka nekega madžarskega polka. Granata mu je odtrgala obe nogi nad kolonom.

Umira. Mirno in vdano umira. Včasih pogleda z velikimi očmi po obrazih okoli stoječih in jih nato zapre. Ustnice se mu premikajo počasi, enakomerno, kakor bi požiral slino. V lice se mu globita dve jamici, ustnice se mu stisnejo in utripi na obrazu zamro. Eno oko se mu napol odpre, da zasije belina beločnice, kakor bi s prezirnim še poslednji hip ošinil ves svet.

Takih prizorov je vaje. Vendar ga znova sprelete in navdajo z grozo, da bi najrajši takoj pobegnil iz te hiše trpljenja in smrti. Včeraj je mlad podčastnik pobesnel. Odrezali so mu desno nogo pod kolonom in levo roko nad komolcem. Ko so ga prinesli iz operacijske sobe, je pričel tuliti in si trgati obveze z ran. Vse naokoli je pobrizgal s krvjo. Bil je kočljaz na nekem posestvu...

Oni dan se je hotel honvedski huzar vreči skozi okno. Obe nogi sta mu bliz odbiti nad stopalom...

(Dalje prihodnjič.)

Milo Reno (na sredi), vodja organizacije rebelnih farmerjev National Farm Holiday

nje hitrosti molekulov, srednjega časa in srednje poti med dvema trkoma, tedaj izkoristimo lahko z uspehom zakone statistike in dobimo v splošnem vendarle spet gotove zakone.

Zdaj pridemo do glavnega: Statistični zakoni nam dajo srednje vrednosti za veliko število delcev, odgovodejo nam pa, če gre za majhno število delcev. Pomislimo n. pr., da postane vsaka statistika o starostni sestavi prebivalstva v kakšnem velikem mestu neveljavna, če jo nanašamo samo na posamezno hišo. Tako je tudi delec, ki izjavo Brownovo gibanje, tako majhne prostornine, da za njegovo razmeroma majhno število molekulov in atomov ne veljajo več zakoni statistike. To se pravi z drugimi besedami, da so razlike posameznih smeri in brzin nasproti srednjim vrednostim lahko zelo velike.

Povrnimo se k človeškemu telesu. Z ozirom na to lahko rečemo nastopijo: Še v svojih najmanjših delcih deluje naš organizem tako gotovo in zakonito, da se n. pr. v stanici preko jedra, v jedru preko kromozomov in v kromozonih preko še manjših delcev, tako zvanih "genov", prenašajo čisto določene dedne lastnosti redno preko velikega števila pokolenj, ne da bi pri tem nastopile kakšne spremembe. Da se pa naše telo še v najdrobnejših delcih obvaruje motenj sprememb, mora biti zgrajeno iz ogromnega števila atomov, tedaj morajo biti ti atomi pač tako majhni — v primeri s celotnim telesom.

Fašistična nebesa

Zgodovina izdelovanja umetnega zlata je natrpna z imeni goljufov in šarlatanov

"Vzemi štiri jajca in jih daj v prostorno čašo. Primešaj malo zdrobove moke, zapri čašo trdno in jo zaklopi v ne preveč oster gnoj 120 dni, dokler narava ne spremeni jajca v živo kri. Nato daj vse to v še nerabljen lonec, napravi ogenj iz oglja in peči z njegovo paro to vsebino. Ko se je prepekla, ovij jo v figovo pero, pri čemer se je tvoja roka ne sme dotakniti, raztopi heksagij srebra, pomešaj tretjino posušenega praška in se boš začudil. To je božanska, velika, iskana skrivnost, ki premaguje uboštvo in sovražnike..."

Premaguje uboštvo in sovražnike — ta recept, ki smo ga posneli po nekem alkimističnem bizantinskem tekstu iz 14. stol. dokazuje, kako malo se spreminjajo smotri v teku stoletij. Zlato je dajalo, kakor dandanes, bogastvo in moč, in če so ga skušali takrat pridelovati iz gnoja, jim je šteti deloma morda samo v dobro. Kajti pravim alkimistom v bistvu ni šlo za zlato, temveč za preoblikovanje energij in prerajanje, za razvoj in razkroj, skratka za proizvajanje živlenskih pojavov sploh. Jajce jim je bilo simbol večnega življenjskega toka, gnolaba simbol preobrazbe, razkroja življenja, iz katerega se poraja novo življenje. Dasi je bilo njihov prizadevanje tedaj morda zmotno, vendar je imelo v sebi zelo resno jedro.

Seveda pa je ta čudna znanost poleg resnih pristašev rodila vse polno šarlatanov in sleparjev. Tipičen šarlatan te vrste, ki je znal vzbujati splošno pozornost bolj nego vsako resno znanstveno delo, je bil v 16. stoletju n. pr. Jožef Francšek de Borro, sin nekega mlanskega zdravnika. Začel je svojo kariero z ustanavljanjem verskih občin v Rimu in ko je postala inkvizicija pozor-

na nanj, jo je popihal v Inomost, kjer se je vrgel na mazaštvo in izdelovanje zlata. Trdil je, da zna izdelovati to zlato iz določenih vrst zemlje in tamošnji rezident, ki bi mu zlati zakladi v blagajni nikakor ne škodovali, ga je vzel v svojo službo. De Borro je znal to zaupanje sijajno izkoristiti. Zlato bi že delal, toda potrebni so prej veliki kapitali za priprave, ki se pa bodo potem seveda tisočkratno rentirali. In tako mu je rezident dajal vsoto za vsoto, dokler ni postal sleparju položaj prenevarjen in je čez noč izginil. Kmalu nato se je pojavil v Strasbourgu, kjer je s svojim šarlatanstvom premamil kopico učencev, potem si je izbral za žrtev draždanski dvor, nato Hoog, Amsterdam, Hamburg, Kodanj, Švedsko itd. — povsod je puščal za seboj dolge nosove, izpraznjene blagajne in ogromne dolgove. Končno, ko je oplenil skoraj vse evropske dvore, se je hotel spravi v Turčijo. Toda na Ogrskem so ga ustavili in preiskali. Pa pežev nuncij na Dunaju je izvedel zanj in je izposloval od cesarja Leopolda, da ga je prepustil Vatikanu zaradi starih računov s tamošnjo inkvizicijo. Končal je v Angelskem gradu kot... krivoverec. "Čeprav je bilo njegovo znanje o medicini in kemiji zelo površno, je dosegel neštete uspehe z nesramno predrznostjo kakor vsi goljufi".

je napisal o njem neki kronist iz tedanje časa in je zadel s tem bistvo vseh uspehov tisočev in tisočev šarlatanov pred Borrom in za njim do današnjih dni. Predaleč bi zašli, če bi hoteli navesti že sama imena največjih izmed teh šarlatanov, ki so kdaj lahkovernost ljudi izkoriščali v svoje namene. Še v novejšem času, t. j. l. 1836., je avstrijska vlada v stiskah za denar in v želji po njem, izdala patent za izdelovanje zlata nekemu Jožefu Antonu Rottiju, a da alkimistično šarlatanstvo in ljudska neumnost še v naših dneh nista izumrla, o tem nam govorijo dovolj zgovorno primeri, kakršen je primer "izdelovalca zlata" Tausenda in Poljaka Dunikovskega, ki se je moral pred nedavnim zaradi goljufij iz umetno pridelavo zlata zagovarjati pred pariškimi porotniki. A Tausendi in Dunikovski sta vsaj s svojimi skrivnostmi, nikomur izdanimi metodami za "izdelovanje" zlata pametnim možganom že na prvi pogled vidna kot sleparja. So pa ljudje, ki objavljajo v okultnih revijah povsem resno in s svetim prepriča-

njem v naših dneh kršen je naslednji: "Vzemi kakšen k fat in amono-kloroh topi ločeno v destili pomešaj obe raztopi nico prilij amoniaka, ni tekočine nastane mrena z lepimi kov vami in ta mrena ni nego zlato..."

V kakšno katego možgani, ki so dand z vso restnostjo ses šne recepte, to naj po svojem okusu.

KOLIKO KRVI ČLOVEŠKO

Številke, ki si jih la stavlja

Narava potrebuje vanje človeškega on lovito površino krvi, tranje dihanje vrh tega dragocenega sol bolje, čim večja je vršina. Ker pa je m v telesu prilično ma maga narava na za

Prevažanje kislika odvažanje porabljen vrši z rdečimi krv ki so v bistvu sila znanstno tenke plošč su je kakšnih 25 b ploščic, ki ima vsaka stotostotnik kvadratn tra. Navzlic tej nea šini posameznega lesca znaša tedaj š šina vseh 25 bilijonov nih 4000 kvadratnih li površino 25 štiri hiš — česar si goto bi predstavljal. S to velikansko površino z lahkoto zmaguje s človeškem organizm bi zmogla nobena, k mehanika človeških

Jugoslovski narodni 2. juli

RAZSTAVA STOL NAPREDKA CH

Prijateljsko ste vabimo date razstav

Francosko Linije

v Maroccan

na 23rd St. in 1st

kjer bodele tudi do

French

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, h slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČL S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerno, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTE

2657-59 So. Lawndale Avenue

Chicago, Ill.

Tam se bode na željo tudi vsa ustrezna pomoč